అమరబిక్షలు

కె.కె. రఘునందన

దశరథరామయ్యగారు చనిపోయి యేడాది గడిచినా సరే వర్ధనమ్మలో జ్ఞాపకాలు మాత్రం – ఆమెని వదలిపోలేదు. నుదుటిమీది బొట్టు చెరిగిపోయిన దౌర్భాగ్యానికి లోకంలో తలెత్తుకు తిరగలేని పరిస్థితి అయిపోయింది.

కాలం కొవ్వొత్తిలా కరిగిపోతూందే తప్ప పాత రోజులు తిరిగి రావుకదా ! అన్న నిస్పృహ ఆమెను కదిల్చివేసి కన్నీటిని బహిర్గతం చేస్తోంది.

ఒకప్పుడు వర్ధనమ్మ జీవితం సుడిగుండాల్లేకుండా సాగిపోయే నావలా సాగిపోయేది. ఏ ఆటంకాలు లేకుండా సాఫీగా – సంతోషంగా ఇద్దరు కొడుకులతో – ముగ్గురు ఆడపిల్లలతో – పుచ్చ పువ్వులా సంసారం వెల్లివిరిసేది.

కాని ! ఇప్పుడామెలో మిగిలినవి – నైరాశ్యం – చీకటి – నిస్పృహ – నిర్లిప్తత.

పెద్దకొడుకు రాజేషు ఇంజనీర్ ఉద్యోగం కోసం హైదరాబాద్ వెళ్ళిపోయాడు. ముగ్గురు కూతుళ్ళు – మూడుముళ్ళు పడటం వల్ల – అత్తవారిళ్ళకు వెళ్ళిపోయారు. ఎన్నాళ్ళని దగ్గరుండి ఓదారుస్తారు ?

ఎటొచ్చీ రెండో కొడుకు రమేషు ఉన్న ఊర్లోనే ఉద్యోగం కావటంలో తల్లివద్దే ఉండవలసి వచ్చింది. అప్పుడప్పుడు రెండో కోడలు రేణుక సూటిపోటి మాటలకు వర్ధనమ్మ గురౌక తప్పలేదు. ఎంతైనా యజమానిలేని ఇల్లు చుక్కానిలేని పడవలా లోటుగ ఉంటుందన్న నగ్నసత్యం ఆమె మనసులో నాటుకుంది.

మనిషిగా బ్రతికినన్నాళ్ళూ స్వర్గ సుఖాల్ని చవిచూసింది. దేనికీ లోటు అన్నది ఎరగదామె. ఒకర్ని చెయ్యి చాచటం, అప్పు అడగటం ఆమెకు మనుగడలో తెలీని మాటలు.

దశరథరామయ్యగారి పలుకుబడివల్ల అంతా సజావుగానే జరిగిపోయేది. కూరగాయలు, పప్పు దినుసులు - అన్నీ కొనుక్కోకుండానే – ఏ రెల్లివలస రాజాలో, కుమిలి రెడ్డిలో పంపేవారు. ఆయనకు రాజకీయంగా ఎంతో మాటకారితనం, డబ్బు వుండటం వల్ల గుంభనగా ఏనుగులా దర్జాగా ఉండేవారు.

ఆయన తనకున్నంతలోనే ఎక్కువగా చదివించి, ప్రయోజకుల్ని చేసారు. పెద్దకొడుకుని ఇంజనీరింగు చదివించారు. రమేషుకి బియిడి ట్రైనింగ్ కానిచ్చి, భోగాపురం నాయుడ్ని పట్టుకోని మేస్టారుగా ఉన్న వూళ్ళో ఉద్యోగం వేయించుకున్నారు.

ఆయన మాటకు సాధారణంగా ఎవ్వరూ ఎదురు చెప్పేవారు కాదు. వర్ధనమ్మ ఆయనకు ప్రాణం ఇవ్వడానికి సైతం సిద్ధపడేది.

అటువంటిది రెండేళ్ళక్రితం – సుఖసంతోషాలు విరబూసిన ఆ ఇంట్లో – ఏ మాంత్రికుడో చేతబడి చేసినట్లు ఒక్కసారిగా విషబిందువులు చింది – విషాదనాదాలు ధ్వనించాయి.

దశరథరామయ్యగార్కి టి. బి. వచ్చింది. ఆయన రాయిలాంటి శరీరం ఆ ఒక్క జబ్బుకి లొంగిపోవలసి వచ్చింది. అందుకే అంటారు – దేనికి లొంగని మనిషైనా జబ్బుకి లొంగక తప్పదని.

విధి ఈ విధంగా వక్రిస్తుందని ఊహించని వర్ధనమ్మ ఎంతగానో రోదించింది. ఆమెను ఊరడించి – రాజేషు – తండ్రిని విశాఖపట్నం టి. బి. హాస్పిటల్లో జాయిన్ చేసాడు.

దశరథరామయ్యగారి దురదృష్టమో – వర్ధనమ్మ నుదుటి కుంకుమ చెరిగిపోవాలని రాసి వుందో కాని – ఆయన జబ్బు ముదిరిందనీ, అది తగ్గేలా లేదని – డాక్టర్లు నిర్ధారించారు. ప్రయత్నించడం – డబ్బు ఖర్చు పెట్టడం కొడుకులుగా తమ కర్తవ్యమని తలంచి ఆయన్ని ఎమెర్జన్సీ వార్డులో ఉంచారు. వర్ధనమ్మని కూడా 'సీతమ్మధార'లో ఓ చిన్న బస ఏర్పాటుచేసి ఉంచారు రమేషు - రాజేషు.

ఆమెకు చేదోడు – వాదోడుగా వుంటుందని తన భార్య సుస్మితని ఉంచాలనుకున్నాడు రాజేషు. కాని ఒంటరిగా ఉండి చెయ్యి కాల్చుకుంటాడని వూహించిన వర్ధనమ్మ అందుకు ససేమిరా ఒప్పుకోక- ఒంటరిగానే ఉంటానంది.

దానికి రమేషు ఉదాసీనం వహించాక తన భార్య రేణుకను ఆమెతో వుంచి – ఇల్లు తను చూసుకుంటానని చెప్పాడు రాజేషులా కాకుండా

రామేషుకి వంట వార్పులో కొంచెం అనుభవం వుందని తెలిసి అందుకు అంగీకరించింది వర్ధనమ్మ.

రేణుక మాటలు బాకుల్లా గుండెల్ని గాయం చేసినా నిగ్రహించుకొని గంభీరంగా వుండి — భర్తకు సేవలు చెయ్యడంలో నిమగ్నమైపోయింది.

ఆర్నెల్లు గడిచేసరికి జబ్బు మొండిదై కూర్చుని— వర్ధనమ్మ బ్రతుకును చీకటి చేయసాగింది. దశరథ రామయ్యగారు ఒకప్పుడు ఎంతో ధైర్యస్థులే అయినా సరే — చివరికి జబ్బువచ్చిన మరుక్షణం భీరువులా అయిపోయి — ఎముకలు తన్ను కొచ్చి నీరసంగా తయారయ్యారు.

''నిప్పుకుచెదపట్టిందని'' 'దశరథరామయ్యగారికి జబ్బా !!' అని ఆయనకు తెలిసిన రాజులు, రెడ్లు ఆశ్చర్యపోయి ఎంతో విచారించారు. అంతో-యింతో సహాయం అందించారు కూడా !

వర్ధనమ్మను ఒక్కొక్కరూ వచ్చి పలకరించి పోతూంటే దుఃఖం ఎగదన్నుకు రాసాగింది. కాని ఏం పాలుపోయేది కాదామెకు.

ఎప్పుడైనా తప్పదన్నట్టు మృత్యురాక్షసి ఆయన్ని ఏడాదికల్లా కబళించివేసి — వర్ధనమ్మను 'ఆడదానికి చరమాంకంలో ఏ శిక్ష పడాలో' అదే వేసింది. సౌభాగ్యాలన్నీ కాలి బూడిదయ్యాయి. వర్ధనమ్మగార్ని మునుపు ఏ నోములు — వ్రతాలు చేసినా పెద్దముత్తయిదువగా తీసుకువెళ్ళి ఆశీర్వాదం పొందేవారు. అటువంటిది ఆమెకు ఈ దుర్ఘటన ప్రాప్తించడంతో అందరూ చాలా బాధపడ్డారు.

చెయ్యవలసినదంతా కొడుకులు చేస్తూంటే వర్ధనమ్మ నోట్లో గుడ్డ కుక్కుకుని ఏడవటం తప్పితే మరేం చెయ్యలేక నిస్సహాయంగా ఉండిపోయింది. తనకి తప్పనిసరిగా చెయ్యవలసిన తతంగం ఆడంగులు చేస్తూంటే చచ్చిపోవాలన్నంత ఆవేదన, ఆవేశం ఏర్పడ్డాయి ఆమెలో.

నిరాశ - నిట్టూర్పులతో — సంవత్సరం గడిచి పోయింది. ఒకరి దగ్గర వుంటూ చేవలేని బ్రతుకులా శూన్యంగా అయిపోయింది.

మాసికాలన్నీ సక్రమంగా - నిరాటంకంగా జరిగి పోయాయి.

సంవత్సరీకాలు దగ్గర పడ్డాయి. కొడుకు కోడలు, కూతుళ్ళు వచ్చారు. ఒకప్పుడు అందరూ వస్తే పండగలా నిండుగావుండేది. దశరథరామయ్య గారు మనవళ్లతో చిన్నపిల్లాడిలా ఆడుతూ — కొడుకులతో తిరిగ్గా మాట్లాడుతూ, కోడళ్లను వ్యంగ్యమైన చిన్న చిన్న చురకలు అంటిస్తూంటే చాలా సరదాగా గడిచేది. పాత గుర్తులన్నీ కళ్లకు కట్టి మరింత రంపపుకోతకు గురైంది వర్ధనమ్మ మనసు.

దీపావళి వస్తే చాలు ఆయనకు భయం. చప్పుళ్లకు లేడిలా బెదిరిపోయేవారు. చెవుల్లో దూది యిరికించుకుని ఇంట్లోనే ఉండేవారు. అంత ధైర్యస్థులు టపాకాయలుకు భయపడ్డం విచిత్రంగా అనిపించేది ఊరివాళ్లకు.

అదే దీపావళినాడు ఆ ఇంటి దీపం ఆరిపోయింది.

రాజేషు హైదరాబాద్‌లో ఉండటంవల్ల — ముందుగా సెలవులు పెట్టుకుని వచ్చాడు. సంవత్సరీ కాలకు ఏం ఏర్పాట్లు జరగాలో అన్నీ తనే స్వయంగా చూసాడు. రమేషు తల్లిని ఓదార్చి తక్కిన కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్నాడు.

ఎలాగైతేనేం ఆయన అదృష్టవంతులే ! ఇద్దరు కొడుకులు--ముగ్గురు కూతుళ్ళ—మనవళ్ళ- మనవరాళ్ల సమక్షంలో సంవత్సరీకాలు ఏ ఆటంకాలు లేకుండా — నిర్విఘ్నంగా — సజావుగా సాగిపోయాయి.

వర్ధనమ్మలో బాధ ఎంత అణుచుకుందా మనుకున్నా సరే అధికం అవుతుందే తప్ప తగ్గలేదు. మనవళ్ళు ఆడుకుంటుంటే 'వాళ్లే నయం ఏ బాధా ఎరగని పసివాళ్ళ' అనుకుని నిట్టూర్చింది.

రమేషు కొడుకు వంశీకృష్ణను దగ్గరకు తీసుకుని తన గుండెల్లో దాచుకుని అడిగింది — ''ఏంరా ! మీ తాతయ్య ఎక్కడికెళ్లారు ?''

''తాతగారు దేవుడి దగ్గరకి వెళ్లాలని నువ్వే చెప్పావుగా ! ఎప్పుడొస్తారు'' వాడు చక్రాల్లాంటి కళ్ళు తిప్పుతూ ముద్దుగా అడిగాడు.

వాడికి తనేమని సమాధానమివ్వాలి ? 'రారు' అనడానికి ఆమె మనస్సు ఎందుకో ఒప్పుకోలేదు. నోటికి ఏదో అడ్డం పడ్డట్టయింది.

ఇంతలో రాజేషు కొడుకు జగ్గుగాడు రైలాట ఆడుకోడానికి లాక్కుపోయాడు వాడ్ని.

భారంగా నిట్టూర్చింది వర్ధనమ్మ. రాజేషు ఆమె వద్దకు వచ్చాడు. వెళ్లిపోతానని చెప్పడానికి వచ్చాడని అనుకుంది ఆమె.

''అమ్మా ! నువ్వు అలా ఏడుస్తూంటే మా గుండె తరుక్కుపోతోంది. నువ్వు బాధపడినా పోయిన మనుషులు తిరిగిరారు. ఆయనకేం అదృష్ట వంతులు. హాయిగా సకల గౌరవాలతో వెళ్లిపోయారు. కాని మనమే ఒంటరివాళ్లం అయిపోయాం. బ్రతికి నన్నాళ్ల రాజాలాగే బ్రతికారు'' సానుభూతి కురిపించాడు రాజేషు.

వర్ధనమ్మకు బాధ పొగలా మనసంతా కమ్మింది. రాజేషు ఆమెని ఊరుకోబెట్టాడు.

మళ్లీరాజేషు—''అమ్మా! నేను హైదరాబాద్‌లో ప్రస్తుతం ఓ అద్దె యింట్లో ఉంటున్నాను. అద్దె రెండువందలయాభైకు పెంచేసారు ఈ మధ్యనే. ఎన్నాళ్లని అద్దె యింటివాళ్ల మాటల్ని భరిస్తూ వుంటాం. అందుకే ఓ స్వంత ఇల్లు కట్టుకోవాలని ఆలోచిస్తున్నాను. అప్పుడే మా ఆఫీసు దగ్గర చిక్కడపల్లిలో సైట్ చూసాను కూడ ! దానికి ప్రస్తుతం రెండువేలు కావాలి. అవి నా దగ్గరలేవు ఎవర్నైనా అప్పు అడగడం నాకు ఇష్టంలేదు. అందుకే నీ దగ్గర అడుగుదామని వచ్చాను. నువ్వు నా మాటని కాదనకమ్మా !'' అర్థింపుగా అన్నాడు.

వర్ధనమ్మ గుండె కలుక్కుమంది.

''ఒరే! నాన్నగారి డబ్బు అది. ఆయన తతంగానికే అయిపోయిందే ! ఇంకెక్కడుంది. నీకు తెలుసుగా. నువ్వే ఖర్చుపెట్టావు'' అంది ఆమె.

''పోనీ ! నీ నగలు అమ్మేస్తే — ఆ వచ్చే డబ్బుతో నాకు ఇవ్వగా మిగిలింది ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్‌లో వేసేద్దాం'' సలహా యిచ్చాడు రాజేషు.

ఆమె హృదయ స్పందన హెచ్చింది. మనిషి ఉన్నప్పటికీ, లేనప్పటికీ ఉండే తారతమ్యం, ఇప్పుడు స్పష్టంగా ప్రతిబింబించింది.

''ఒరే నీకు నోరెలా వచ్చిందిరా — అవి...'' ఏదో చెప్పబోతూంటే వర్ధనమ్మకు అడ్డం వచ్చి —

''అమ్మా ! ఇప్పుడు అవి ఏం చేసుకుంటావ్ ? అనుభవించినన్నాళ్లు వాట్ని అనుభవించావు. వాటితో నీకింక పనిలేదు. పోనీ నువ్వు సరదాపడి పెట్టుకుందా మనుకున్నా లోకం వూరుకోదు. కనుక —'' మళ్లా ఆమె మొహంలోకి చూసి అన్నాడు రాజేషు.

కొడుకే అంత హీనంగా మాట్లాడుతూంటే వర్ధనమ్మ ఏం మాట్లాడలేకపోయింది.

ఇంతలో చిన్నకోడలు వచ్చింది.

''మీలో మీరు మంతనాలు జరిపించేసుకుని డబ్బుని కాజేద్దామని ప్లాను వేస్తున్నారు. మా ఆయనకు రావలసిన వాటా మాకు ఇప్పించండి. నగలు పెట్టుకున్నన్నాళ్లు సింగారించుకున్నారు కదా ! ఇప్పుడు అమ్మితే ఏం కొంప మునిగి పోతుంది ?'' రేణుక మాటలు వర్ధనమ్మ గుండెను తూట్లుతూట్లుగా పొడిచాయి. నిలువునా దహించుకు పోయింది ఆమె మనసు.

వర్ధనమ్మ లోపలికి వెళ్లింది. భర్త బీరువా లోని దంతపు పెట్టె తీసి తెచ్చి — టీపాయ్‌మీద పెట్టి తెరిచింది.

''ఒరే! ఇవి మీరు అమ్ముకుంటే నాకేం అభ్యంతరం లేదు. కాని ఒక్క విషయం గమనిం చండి. ప్రతి స్త్రీకి పడే శిక్షే నాకూ పడింది. ప్రతి ఆడదానికీ తొలగిపోయే సౌభాగ్యాలే నాకూ తుడుచుకు పోయాయి. కాని — నా మనసులో ప్రవహించే జ్ఞాపకాల వెల్లువ మాత్రం చెదిరిపోలేదు. అవి కలకాలం — స్త్రీ చచ్చేవరకూ వుండే మధురమైన స్పందనలు. ఇవి నగలు కావు. నా పవిత్రమైన గుర్తులు. ఒకప్పుడు నేనెలా జీవించానో — ఏం అనుభవించానో ప్రతి క్షణం గుర్తు చేస్తూ — నన్ను బ్రతికించే, అమర చిహ్నాలు. వీట్ని అమ్మేసి నన్ను నా మనసుని చంపేసేంత దారుణ మనస్తత్వం మీకుంటే వెంటనే తీసుకోండి. అమ్మేసి మీకు కావలసిన సౌఖ్యాల్ని కొనుక్కోండి'' వర్ధనమ్మ గుండె ల్లోంచి ఆవేదనగా ప్రతిధ్వనించిన ప్రతిమాట, ఒక్కొక్క భాష్ప బిందువుగా మారి దంతపు పెట్టెపైపడి ప్రతిఫలించాయి.

రాజేషు, రేణుక, ఇద్దరూ ఒకరి ముఖాల్లోకి ఒకరు చూసుకుంటూ అచేతనంగా ఉండిపోయారు.

కొన్నిక్షణాల అనంతరం -

''క్షమించమ్మా ! నీ అంతర్యాన్ని గుర్తించలేక మూర్ఖుడిలా ప్రవర్తించాను. నాకే శిక్ష విధించినా తప్పులేదు'' రాజేషు తల్లి పాదాలపై పడ్డాడు.

రేణుక క్షమించమని ప్రాధేయపడింది. అప్పటికే గుమ్మం దగ్గరికొచ్చి అంతా విన్న రమేషుక్కూడా కన్నీళ్ళు ఒలికాయి. ★

అంకితం

మా అందరికీ దూరమై మాకు గుండెకోత మిగిల్చిన మా నాన్నగారి ఆత్మకు శాంతి చేకూరాలని — ఈ కథను అంకిత మిస్తున్నాను.

— రచయిత